

Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus (lukivaikeus)

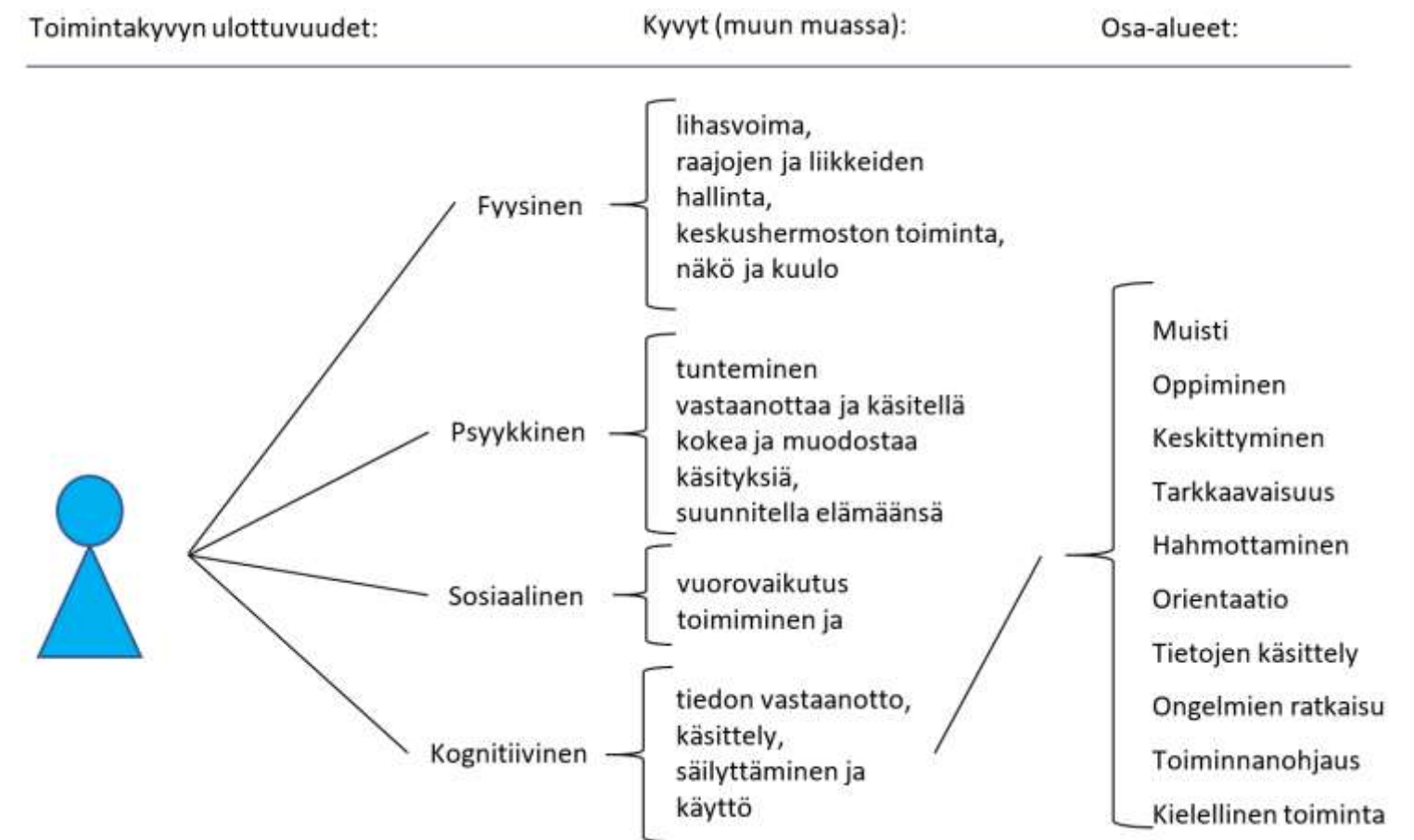
Sisälllys

- Tämä osio johdattelee sinut aiheeseen ja kertoo lyhyesti mitä lukemisen- ja kirjoittamisen vaikeus on ja miten se voi vaikuttaa oppilaaseen.
- Osiossa avataan myös keskeisiä tukimuotoja, joita voi hyödyntää opetuksessa.

Oppilaiden erilaiset ominaisuudet

[Vastaa kysymykseen mitä]

- Oppilaan omilla ominaisuuksilla, eli oppimisen variaatioilla käsitetään ihmisen eri tapoja ja keinoja havaita, käsitellä, muistaa ja käyttää tietoa.
- Oppimisvaikeudet ovat usein perinnöllisiä. Henkilöllä, jolla on oppimisvaikeuksia, on erilainen tapa oppia, hahmottaa ja käsitellä tietoa.

Kognitiivisen toimintakyvyn osa-alueet (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, ICF-luokitukset)

Oppilaiden erilaiset ominaisuudet

[Vastaa kysymykseen mitä]

Oppimisvaikeudet voivat ilmetä erilaisina ja eriasteisina. Tyypillisesti oppimisvaikeudet ilmenevät esimerkiksi

- kielellisinä vaikeuksina, lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksina (luki-vaikeudet),
- tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeuksina,
- toiminnan ohjauksen ongelmina,
- matematiikan vaikeuksina,
- hahmottamisen ja motoriikan vaikeuksina ja
- muistin ongelmina.

Luki- ja oppimisvaikeuksien vaikutus oppilaaseen

[Vastaa kysymykseen miksi]

Tyypillisiä vaikutuksia ovat:

- epäonnistumisten välttäminen
- poissaolot
- käyttäytymishäiriöt
- keskittymisvaikeudet
- vetäytyminen ja välttely
- sekä motivaatio-ongelmat

Oppimisvaikeudet voivat myös tehdä opiskelusta väsyttävää ja työlästä, jos koko ajan joutuu toimimaan oman jaksamisensa äärirajoilla.

Keskeisiä tukimuotoja, joita tulisi tarjota oppijoille, joilla on luki- ja oppimisvaikeuksia

[Vastaa kysymykseen miten]

- Tunnistaminen, mikä sisältää myös luki-testit ja lausunnon, sekä jatkotutkimukseen ohjaamisen.
- Yksilöllinen oppimisenohjaus ja tuki.
- Ryhmämuotoinen oppimisenohjaus ja tuki.
- Opiskelijan omien näkökulmien kysyminen ja etsiminen oppimiseen.
- Opetushenkilökunnan tietoisuuden ja tuen kehittämiseen tähtäävä ohjaus, koulutus, workshopit sekä ohjeistus siitä, miten toimitaan eri tyyppisissä tilanteissa.
- Muodoltaan helposti omaksuttava oppijaa ajatellen sovitettu opetus ja arviointi.
- Mahdollisuus käyttää henkilökohtaisia teknisiä apuvälineitä kuten puhesynteesiä, äänikirjoja, oikolukua, sananennustusta jne.
- Puheäänentoistojärjestelmien käyttäminen auditiivisten hahmotusvaikeuksien aiheuttaman haitan vähentämiseksi.

Mitä minä voin tehdä ajatellen oppijaa, jolla on lukemisen vaikeus

[Vastaa kysymykseen miten]

- ✓ Käytä selkeää fonttia kuten Arial, Verdana, Helvetica ja vähintään kokoa 12.
- ✓ Jos mahdollista, sijoita teksti sivulle harvennettuna, kasvata rivinväliä, kavenna palstaa. Muista lyhyet rivit ja vasemmalle tasaus.
- ✓ Selitä termit
- ✓ Käytä luettelomerkkejä kun luettelet asioita
- ✓ Käytä lämpimiä taustavärejä.
- ✓ Käytä systemaattisesti värejä/värikoodeja antaessasi ohjeita ja palautetta.
- ✓ Tarjoa mahdollisuus käyttää näytönlukijaa digitaalisessa muodossa olevien tekstien ja internetsivujen lukemisen tukena.
- ✓ Tarjoa mahdollisuus käyttää puhesynteesiohjelmaa (älypuhelimessa) paperimuotoisten tekstien lukemisen tukena.
- ✓ Tarjoa mahdollisuus käyttää äänikirjoja paperimuotoisten kirjojen rinnalla (Celia-kirjasto).
- ✓ Käytä ei-kirjallisia materiaaleja kuten äänitteitä tai videoita jos mahdollista.

Mitä minä voin tehdä ajatellen oppijaa, jolla on lukemisen vaikeus

[Vastaa kysymykseen miten]

- Ohjaa oppijaa tekstin ymmärtämisen perusteisiin esim. kertaa hänen kanssaan ennen lukemisen aloittamista seuraavat asiat:
  - Mitä haluan tästä tekstistä?
  - Mihin kysymykseen tämä teksti tai kappale vastaa?
  - Onko tekstissä johdantokappale?
  - Onko tekstissä koontikappale?
  - Onko tekstissä kattava sisällysluettelo?
  - Onko teksti hyvin taitettu/sommiteltu?
  - Onko tekstissä diagrammeja?
  - Onko tekstissä väliotsikoita? värejä jne.

Mitä voin tehdä ajatellen oppijaa, jolla on kirjoittamisen vaikeuksia

[Vastaa kysymykseen miten]

- ✓ Tarjoa mahdollisuus saada opetusesitys, muistiinpanot tai tiivistelmä paperilla jo ennen opetusta, jotta oppija voi tutustua siihen ennen opetusta. Ohjaa oppilasta tekemään siihen omat lisämerkintänsä opetuksen aikana.
- ✓ Mikäli jaat paperista materiaalia jätä tilaa muistiinpanoille.
- ✓ Selitä, toista ja kirjoita näkyviin uudet termit. Anna niistä lista.
- ✓ Anna tai kerro etukäteen tavoitteet ja selkeät sisällön arviointiperustelut.
- ✓ Antaessasi kirjoittamisen aiheita, käytä yksiselitteisiä otsikoita.
- ✓ Anna riittävästi aikaa taululta (videotykiltä...) kopioimiseen.
- ✓ Älä puhu samaan aikaan kun oppilas kirjoittaa muistiinpanoja.
- ✓ Arvioidessasi tuotoksia, anna erillinen palaute tekstin sisällöstä ja sen esittämisestä esim. oikeinkirjoituksesta.
- ✓ Oppilaan, jolla on luki- tai oppimisvaikeuksia, on hankala kyetä samaan aikaan:
  - katsomaan taululle,
  - etsimään sieltä oikean kohdan,
  - siirtämään katseensa muistiinpanoihin,
  - pitämään kirjoitettavan asian mielessään,
  - kirjoittamaan muistiinpanoja ja
  - keskittymään kuuntelemiseen samanaikaisesti.
- ✓ Tarjoa mahdollisuus käyttää kirjoittamisen teknisiä kompensoivia apuvälineitä kuten puhesynteesiä, puhuvaa oikolukua, sananennustusta, tavutusapua.

Mitä voin tehdä kurssien ja kokeiden suunnittelussa

[Vastaa kysymykseen miten]

- On hyvä muistaa, että koekin on ensisijaisesti oppimistilanne.
- Kokeen ei tarvitse olla jäykkä, ulkoa oppimista ja toistamista edellyttävä pelottava seremonia.
- Hyvä koe opettaa itsenäiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien hahmottamiseen, etsimään ja löytämään tietoa sekä arvioimaan ja soveltamaan sitä.
- Hyvä koe opettaa opiskelijaa myöntämään ja korjaamaan omat erehdyksensä ja arvioimaan suoritustaan.
- Kurssien suunnittelussa ja kokeissa voi vaihdella arviointimenetelmiä, suorituksen esittämistapoja ja koemuotoja (muista saavutettavuuden perussääntö: tarjoa vaihtoehtoja ja joustavuutta).

Ideoita koe- tai osaamisennäytön muodoista

- Portfoliot eli näytekansiot
- Omat esitykset /esitelmät
- Videot
- Äänitiedostot (kertomukset, kuunnelmat, äänittämällä vastaaminen kirjoittamisen sijasta..)
- Vapaasti kirjoitetut artikkelit, jutut, kirjoitukset aineistokoe (kokeessa saa käyttää annettua materiaalia tai oppikirjaa)
- Lunttilappukoe, jossa oppilas kirjoittaa – mahdollisesti ohjatusti – itselleen muistilapun kokeeseen.
- Lunttilapun tekeminen auttaa jäsentämään ja löytämään aineiston keskeisen sisällön, jolloin sitä ei tosiasiaassa välttämättä tarvitse edes käyttää. Tämä vähentää koekammosa ja toimii hyvin esim. vieraisissa kielissä yhdistettynä kielioppikirjan käyttöön.
- Ryhmäkoe–suullinen tai kirjallinen
- Suullinen koe

Ideoita koe- tai osaamisennäytön muodoista

- Kokeellinen kotitehtävä tai tutkielma
- Etäkoe, tai e-oppimisympäristössä tehty koe (voi käyttää erityistilanteissa, kun opettaja tai oppilas ei ole kouluympäristössä kokeen suorittamishetkellä)
- Lisäaika 10-15min./tunti.
- Kysymykset äänilevyllä tai muuten kuunneltavassa muodossa.
- Mahdollisuus tallentaa vastaukset äänitteinä.
- Kysymykset tulostettuna varilliselle paperille.
- Kysymykset isolla fontilla.
- Salli tietokoneen tai älypuhelimien käyttö.
- Salli työskentely erillisessä huoneessa.
- Tarjoa tarkastus- ja oikeinkirjoituslista tai salli sellaisen käyttö.

Mitä voin tehdä puhumis- ja kuuntelutilanteissa

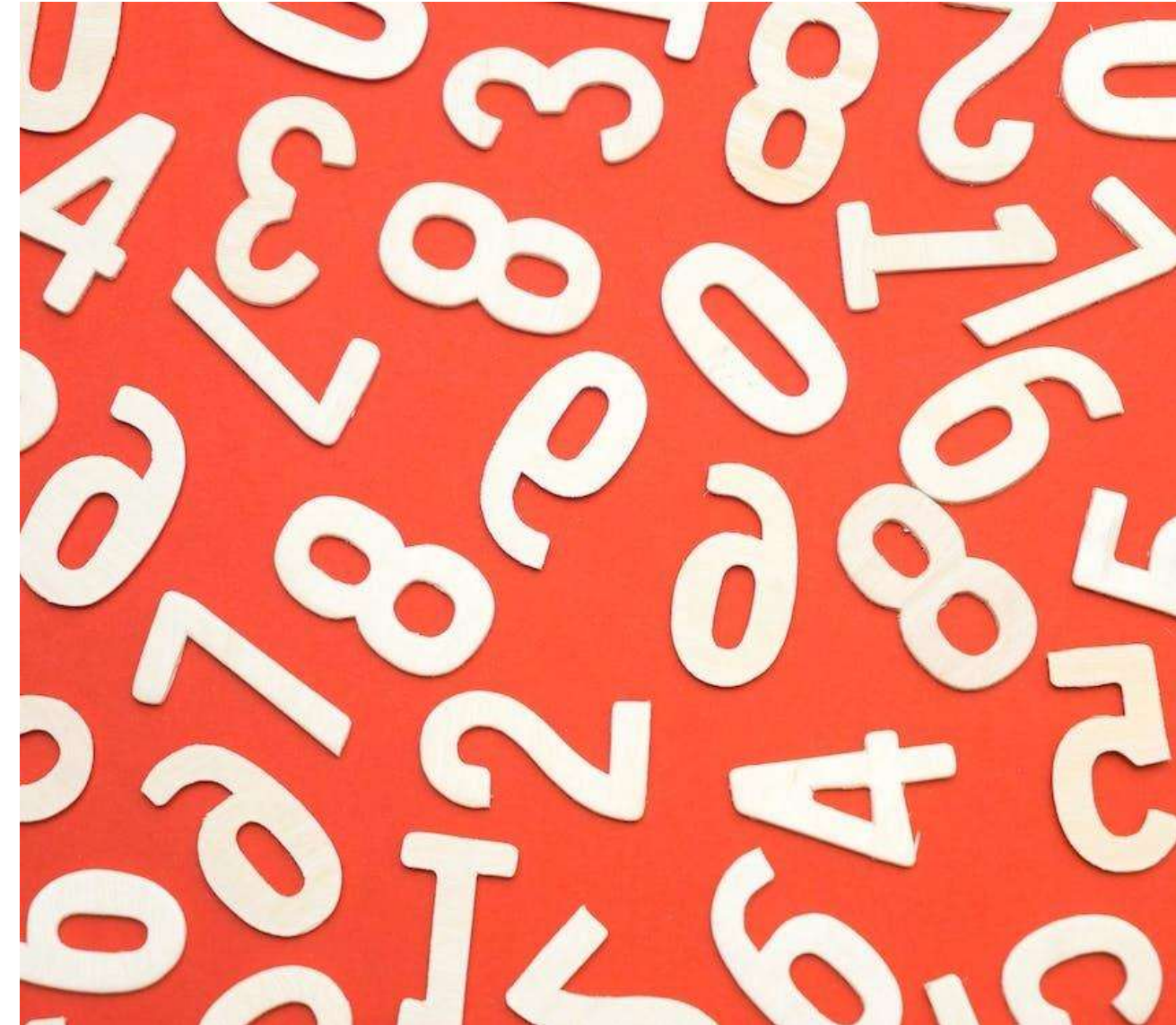
[Vastaa kysymykseen miten]

- ✓ Anna selkeät arviointikriteerit esityksille ja tuotoksille – olivatpa ne missä muodossa tahansa.
- ✓ Rohkaise käyttämään visuaalista kommunikointia kuten merkkejä, kuvia, havainnollistavia kuvioita...
- ✓ Käytä elektronista taulua aina kun se on mahdollista ja anna sillä tehty opetus tallennettua opiskelijalle. Näin hän saa mahdollisuuden kerrata siitä opetuksen etenemisen vaihe vaiheelta.
- ✓ Käytä puheäänien vahvistusjärjestelmää, mieluummin sellaista, jossa toistetun äänen laatua voi säätää. Kokemusten mukaan säädettävä puheäänentoistojärjestelmä helpottaa monia luki- ja oppimisvaikeuksisia oppijoita.
- ✓ Huomioi, että ainakin 70 %:lla luki-/oppimisvaikeuksista oppijoista on auditiivisen erottelun pulmia. He eivät ehdi erotella ja prosessoida kaikkea mitä sanot tavallisesta puheestasi: Kysymykset äänilevyllä tai muuten kuunneltavassa muodossa.
- ✓ Ole kärsivällinen!
- ✓ Valmistaudu toistamaan ohjeet.
- ✓ Käytä helpottavia, johdattelevia ja ohjaavia kysymyksiä.
- ✓ Rohkaise käyttämään tallentavia äänityslaitteita muistiinpanojen tekemisessä: Mahdollista videonauhoitus tai äänitys muistiinpanojen tekemisen muotona. Huomioi ja helpota sen toteuttamista aina kuin tällainen tallennusmuoto on käytettävissä.

Mitä voin tehdä numeroita käsiteltäessä

[Vastaa kysymykseen miten]

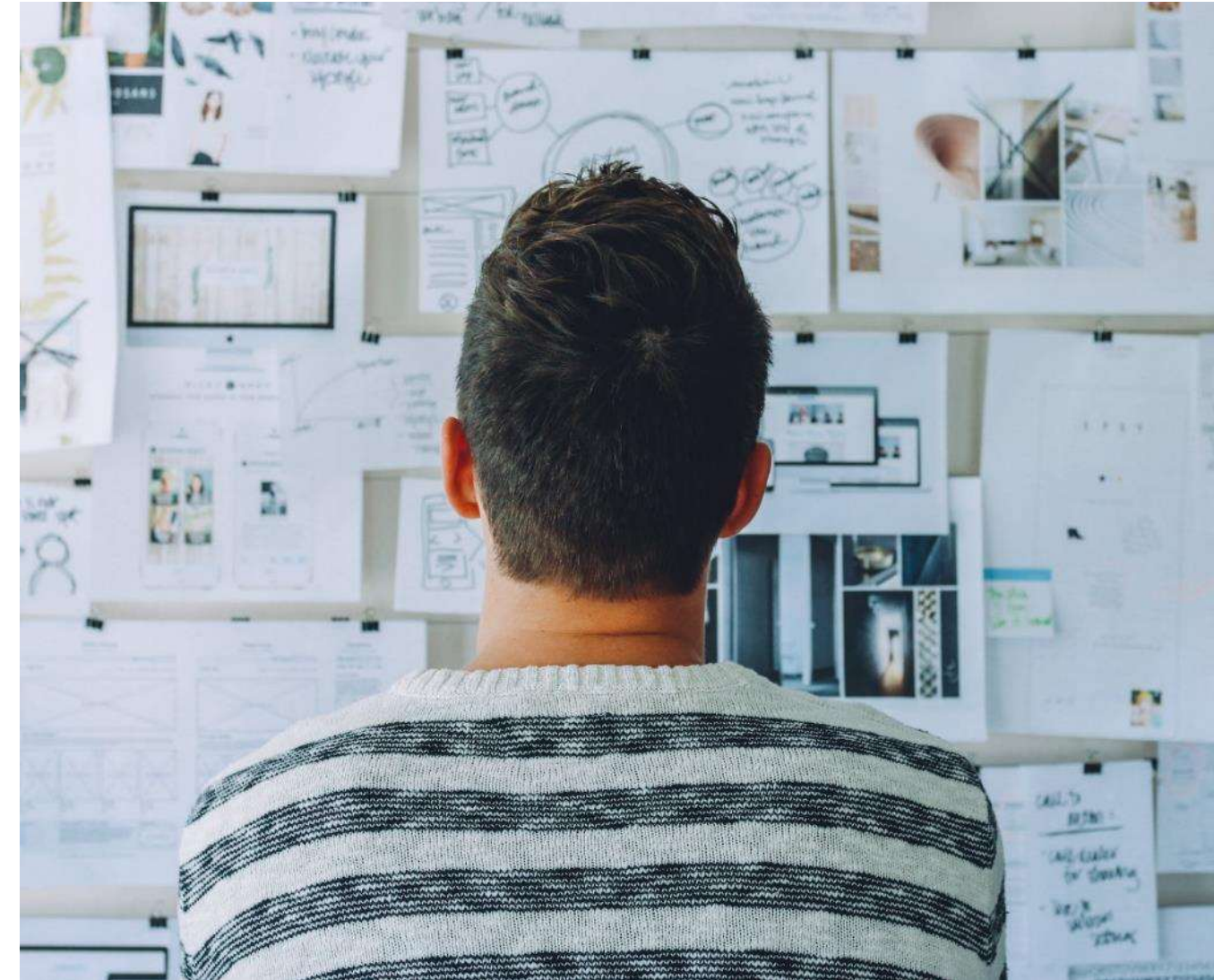
- ✓ Anna puhelinnumerot ”ranskalaiseen tyyliin” ryhmiteltyinä sekä puhuttaessa että kirjoitettaessa, esim. 06 73 83 401 (lausutaan: nollakuusi, seitsemänkymmentäkolme, kahdeksankymmentäkolme, neljäsataayksi).
- ✓ Tarkista, että numerot on kirjoitettu oikein ja että ne ovat selviä.
- ✓ Anna pitkät numerot paperilla.
- ✓ Käytä teknisiä apuvälineitä kuten laskukoneita ja salli opiskelijalle niiden käyttö.
- ✓ Konkretisoi, pudota matikka maan pinnalle, tarjoa käyttöön kaikki tietämäsi ja keksimäsi ”jopot, jekut ja kikat” asioiden ankkuroimiseksi vanhaan tietoon sen sijaan, että tieto leijuisi irrallisena ”abstraktimaailmassa”.

Miten voin tukea oppijaa oman työnsä organisoimisessa

[Vastaa kysymykseen miten]

- ✓ Minimoi kopioiminen taululta, piirtoheittimeltä, fläppitaululta tms. vastaavalta “näytöltä”. Jaa materiaali myöhemmin sähköisenä
- ✓ Tee ääneen lukeminen vapaaehtoiseksi.
- ✓ Jaa kaikki oheismateriaali kaikille oppilaille värillisellä paperilla –siis ei pelkästään oppilaille, joilla on luki- ja/tai oppimisvaikeuksia.
- ✓ Kirjoita vaikeat sanat esiin kaikille.
- ✓ Pidä informaatio näytöllä tai esillä riittävän kauan hitaillekin lukijoille.
- ✓ Säilytä luottamuksellisuus. Oppilaat, joilla on luki- ja/tai oppimisvaikeuksia, eivät ehkä halua, että kaikki tietävät heidän pulmistaan.

Miten teen merkintöjä kurssitöihin, kirjallisiin töihin, esitelmiin jne.

[Vastaa kysymykseen miten]

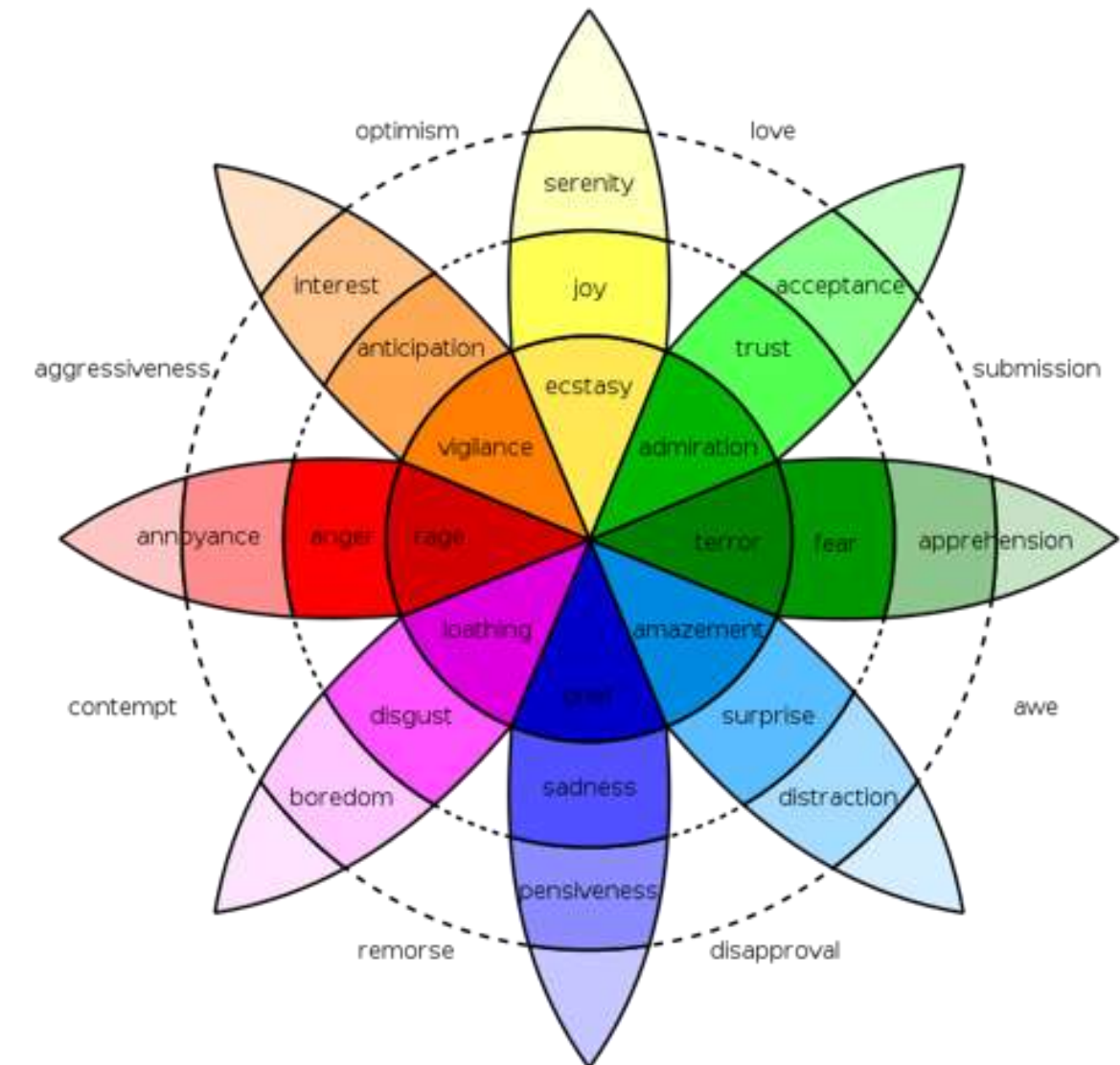
- ✓ Anna selvät ohjeet etukäteen niin, että opiskelija tietää mitä häneltä odotetaan.
- ✓ Pyydä opiskelijalta ensin vastauksen ”luurankoa” tai luonnosta, jos aika ja tilanne suinkin sallii.
- ✓ Hyväksy lisäajan käyttö: Oppilaat, joilla on luki ja/tai oppimisvaikeuksia käyttävät paljon aikaa lukemiseen ja kirjoittamiseen.
- ✓ Arvioi oppimistuloksia suhteessa niihin tavoitteisiin, jotka heijastavat oppiaineesi keskeisiä sisältöjä, ei suhteessa kieleen tai oikeinkirjoitukseen.
- ✓ Käytä suullista arviointia. Saat enemmän tietoa oppijan tiedoista kuin vain kirjallisella kokeella.
- ✓ Huomioi ei-lineaariset ja epäsuorat (stressittömät) arviointimenetelmät, esim. portfoliot.
- ✓ Korjaa kirjoitusvirheitä valikoiden (esim. vain oppiaineen keskeinen tekninen sanasto). Oleellisinta on tekstin sisältö ja se, että kirjoittamisen ilo/halu ei katoa.
- ✓ Käytä kahta erilaista kynää, joista kumpikaan ei ole punainen: toista sisällön ja toista oikeinkirjoituksen ja kieliopin asioiden kohdalla.
- ✓ Kirjoita kommenttisi selkeässä luettavassa muodossa, mieluummin koneella. Monilla, joilla on luki- ja/tai oppimisvaikeus, on vaikeuksia lukea käsinkirjoitettua tekstiä.
- ✓ Korjaa oppijan kieltä antamalla kirjallinen palaute yhdessä suullisen palautteen kanssa. Tämä tapa johtaa oppimistuloksiin pitkällä tähtäyksellä paremmin kuin pelkkä kirjallinen palaute.
- ✓ Voit tiedustella varovasti oppilaaltasi käyttäkö hän oikolukua. Älä kehota häntä käyttämään sitä kysymättä, sillä saattaa olla että hän käyttää sitä jo paljon – ja valitsee siitä väriä vaihtoehtoja, erityisesti jos hänellä ei ole käytössään puhuvaa oikolukua, jossa vaihtoehdot voi kuunnella.

Miten huomioin emotionaaliset tekijät

[Vastaa kysymykseen miten]

- ✓ Vältä julkista keskustelua oppilaan luki-/oppimisvaikeuksista. Huomioi, että jokaisella on oikeus säilyttää kasvonsa ja tulla esiin siinä tahdissa kuin itse kokee hyväksi.
- ✓ Huomaa, että aggressiivinen tai häiritsevä käytös voi olla pelon tai ahdistuneisuuden peittelyä.
- ✓ Oppijan tukeminen ei tarkoita, että hänet vapautettaisiin vastuusta. Hän ei saa syyttää luki- ja/tai oppimisvaikeusdiagnoosia kaikista pulmistaan.
- ✓ Osoita hyvällä tavalla, että olet tietoinen luki-/oppimisvaikeuksista ilmiönä ja yleisesti yksilön ominaisuutena ja että se on hyväksyttävää. Huomioi erityisesti opiskelijan stressi.
- ✓ Anna tietoa olemassa olevasta ohjauksesta ja oppimisen tukimuodoista ja ohjaa käyttämään niitä.

1. Plutchik, R. & Kellerman, H. Theories of emotion
<https://www.worldcat.org/title/theories-of-emotion/oclc/6814085>

Mielekästä ja helppoa digityökaluilla
opiskeluun, työhön ja vapaa-aikaan
ohjausta, kursseja ja tietoa

Datero ry
Kirjastonkatu 13
(Vaasan pääkirjasto 3. krs)
65100 Vaasa

www.datero.fi
www.smaly.fi